

О. Г. ЧЕРНОВОЛ

магістрант

Класичний приватний університет

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ УЧИТЕЛЯ ЯК ПРОФЕСІЙНА ЦІННІСТЬ ТА ЙОГО РОЗВИТОК

В статті розкриваються питання саморозвитку педагогічної компетенції через розкриття та реалізацію особистісно-творчого потенціалу в різних видах діяльності. Особлива увага приділяється таким питанням, як інноваційне навчання.

Ключові слова: творчість, педагогічна творчість, креативність, творчий потенціал, інновації, метод проектів.

Ситуація, що склалася в країні на початку ХХІ ст., як один з пріоритетів освіти породжує гострий запит на розвиток творчої особистості з яскраво вираженою суб'єктивною позицією, активної, здатної швидко адаптуватися в мінливих умовах життя.

Величезна роль у цих процесах належить учителю, який, на думку В. Роменця, тягнеться до майбутнього – незнаного, таємного, небезпечного, намагаючись розкрити себе у взаємодії з універсумом, макрокосмосом [11, с. 384].

Актуальність цієї проблеми посилюється необхідністю формування інноваційної людини з інноваційним мисленням, здатної до інноваційної професійної діяльності [15, с. 6].

Аналізуючи наукові джерела, можемо стверджувати, що проблему розвитку творчого потенціалу розглядали з позиції професійної підготовки майбутнього вчителя. Зокрема, філософський аспект творчості досліджували у своїх наукових працях В. Біблер, Ю. Бородай, М. Данилов, О. Коршунов та ін.

Психологічну базу цієї проблеми розробили Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, А. Лук, Я. Пономар'єв, С. Рубінштейн та ін.

Педагогічний аспект формування та розвитку творчої активності вчителя, найважливіші якості педагога, які сприяють його успішній творчій діяльності, висвітлено в працях Ю. Азарова, В. Андреева, Ю. Бабанського, О. Бодальова, Д. Вількеєва, М. Данилова, В. Загвязінського, І. Зязюна, В. Кан-Калика, Н. Кичук, Н. Кузьміної, Л. Лузіної, М. Махмутова, М. Нікандрова, І. Огороднікова, Н. Половнікової, М. Поташника, І. Родак, С. Сисоевої, М. Скаткіна, В. Сластьоніна, Т. Сущенко, Р. Шакурова, Т. Шамової, Г. Щукіної та ін.

Втім, питання розвитку творчого потенціалу ще не вивчено.

Мета статті – розкрити фактори, які сприяють розвитку творчого потенціалу вчителя та учня, акцентуючи увагу на творчому потенціалі як професійній цінності.

На наш погляд, найбільш розгорнутим та доречним для сучасних умов України є визначення поняття творчого потенціалу як складної інтегральної особистісно-діяльнісної характеристики людини, що включає в себе інтелектуальний, мотиваційний і саморозвивальний компоненти. Саме вони відображають сукупність особистісних якостей і здібностей майбутнього фахівця, його психологічний стан, знання, уміння та навички, необхідні для здійснення розвитку й саморозвитку особистості через актуалізацію власних творчих сил і можливостей у навчанні та позааудиторній роботі [5, с. 15].

В. Моляко переконаний у тому, що “сьогодні, а тим більше – завтра, саме творча, естетично збагачена особистість в змозі розв’язувати, як щоденні виробничі, так і масштабні завдання, які забезпечуватимуть не просто виживання, а прогрес нації, здатної зайняти у співдружності народів достойне місце, створити кожному своєму громадянину повноцінне економічне і культурне життя. Виховання такої особистості, цілком зрозуміло, потребує реалізації цілої системи державних заходів, що спиралися б на комплексну наукову розробку, в якій щільне місце зайняла б психологія, як наука, що досліджує теоретичні і прикладні сторони формування особистості” [8, с. 47].

С. Сисоева визначає чотири рівні творчої діяльності вчителя: репродуктивний (працює на основі напрацьованих до нього методик, вибирає ті, що відповідають конкретним умовам його праці та індивідуальним психологічним особливостям учнів); раціоналізаторський (вносить деякі елементи до навчально-виховного процесу); конструкторський (на основі досвіду конструювання вирішення власних проблем); новаторський (працює на нових засадах) [14].

Підкреслимо, що піднесення, розвиток творчого потенціалу особистості від рівня задатків і здібностей до рівня обдарованості, талановитості, геніальності тощо (генетичний, віковий, розвивальний вимір) може відбутися тільки при досягненні відмінного й всезростаючого успіху діяльності особистості (діяльний вимір), що, у свою чергу, має бути забезпечене сформованістю (у соціально-психологічно-індивідуальній вимірі) таких підструктур, як комунікативна, мотиваційна, характерологічна, рефлексивна, досвідна, інтелектуальна та психофізична – на рівні здібностей, обдарувань, талантів, геніальності, екстраздібностей [12, с. 137].

Розвиток особистості – процес формування здібностей шляхом удосконалення дій, вибору способу діяльності, що визначає рівень її цивілізованості, який включає: розвиток духовний, розвиток соціальний, розвиток біологічний, розвиток природний, розвиток в освіті, розвиток у діяльності [17].

Вивчаючи проблему творчості, науковці визначають її: 1) як діяльність особистості, спрямовану на створення нових матеріальних і духовних цінностей, які характеризуються соціальною та особистісною значущістю; 2) як найвищу форму активності особистості, спрямовану на перетворення не тільки зовнішнього світу, а й внутрішнього, саморозвиток та самореалізацію; 3) як диспозиційну якість особистості, передумову розвитку знань і

духовного зростання; 4) як унікальну якість креативного суб'єкта; 5) як процес вирішення нестандартних ситуативних завдань (талановитий винахід); 6) як споглядання вічних цінностей [1].

Діяльність сучасного вчителя має бути спрямована на впровадження нових ідей, наукових знань, новітніх технологій, результати якої використовуватимуться для творчої, інтелектуальної, пізнавальної діяльності учнів, на створення умов для формування конкурентоспроможної особистості.

Результатом інноваційної діяльності є реалізація нових або значно покращених соціокультурних умов, освітніх середовищ, педагогічних засобів, технологічних освітніх проектів, нових рішень у структурі освітніх систем і управлінських процедурах, що забезпечують їх функціонування.

Інноваційна діяльність передбачає докорінні зміни освітніх систем.

Інноваційні освітні системи – це динамічний рух складної сукупності скоординованих місцевих умов, які мусять змінюватися. Зрозумілою є значущість умов, що забезпечують продуктивність етапу практичного застосування освітніх інновацій, в основу яких покладено новітні ідеї. Інновації в педагогіці відображають складний і довготривалий процес, у якому беруть участь багато факторів, які на нього впливають. У всьому цьому провідне місце відведено членам педагогічного колективу, яким треба сприйняти та реалізувати педагогічні нововведення. Саме від їх готовності до інноваційної діяльності, від їх ставлення до цих нововведень залежать успіх педагогічних інновацій і ефективність інноваційних освітніх проектів [18, с. 224–227].

Тому одне із пріоритетних завдань системи освіти України на сьогодні – змінити існуючу систему освіти. Країна потребує висококваліфікованого творчого вчителя. Настав час відмовитися від функціональної освіти. У зв'язку із цим Міністр освіти України Лілія Гриневич зазначила: “Якщо ми не приймемо закон “Про освіту” – ми законсервуємо існуючу систему освіти, що вже не відповідає вимогам ХХІ століття і потребам наших дітей”. Таким чином, на зміну старій парадигмі, коли зміст освіти визначався Міністерством, пропонується сучасна європейська модель, за якої Уряд затверджуватиме стандарти освіти, а заклади освіти розроблятимуть освітні програми. У зв'язку із цим зростає потреба у з'ясуванні можливих шляхів формування в майбутніх учителів готовності до творчої діяльності в сучасній школі.

Щоб зрушити з місця укорінену систему освіти, треба запустити процес створення та розповсюдження нововведень (інновацій). У загальному вигляді схема інноваційного процесу може бути подана в такому вигляді:

- 1) нові ідеї, знання – це результат кінцевих наукових досліджень;
- 2) упровадження, введення новації в практичну діяльність;
- 3) дифузія інновацій, мається на увазі розповсюдження вже колись освоєної, реалізованої інновації в нових місцях та умовах.

З вищесказаного можна виділити два основних підходи, коли:

- інновацію розглядають як результат творчого процесу;
- інновація виступає як процес запровадження новизни.

На сьогодні ми можемо говорити, що більшість теоретиків та практиків використовують поняття інновації як результат творчої діяльності.

Наш власний досвід педагогічної діяльності в ЗЗОШ “ОСНОВА” дає можливість визначити пріоритетні напрями роботи з учнями. Ми виходили з того, що сутність роботи вчителя полягає, насамперед, у створенні умов для розвитку творчого потенціалу школярів, здатних втілювати свої творчі ідеї за допомогою сучасних методів.

Нещодавно школа працювала над методичною проблемою: “Компетентісно-орієнтований підхід у формуванні особистості, здатної до самореалізації в умовах сучасного соціуму”. Підсумки роботи над методичною темою надають змогу стверджувати, що інноваційні процеси ефективно впроваджуються в життєдіяльність школи. Навчально-виховний процес відповідає вимогам сучасності, має особистісно орієнтовану спрямованість, надає змогу диференціації навчання, створює умови для розвитку й самореалізації кожної особистості через самодіяльність, самопізнання, активність і життєтворчість, допомагає реалізовувати творчі можливості в процесі діяльності.

Можемо сказати, що школа реагує на впровадження нової змістовної лінії в зміст шкільної освіти, бо ця проблема є актуальною з погляду сучасних тенденцій удосконалення освіти. Ідеться про діяльнісно-особистісний, компетентісний, дослідницький, культурологічний підходи до навчання.

Вільна, інтелектуальна й творча особистість – мета виховного та освітнього процесу. Творчі здібності є одним з компонентів загальної структури особистості. Розвиток їх сприяє розвитку особистості дитини в цілому. Якщо дитина вміє аналізувати, порівнювати, спостерігати, міркувати, узагальнювати, то в неї, як правило, виявляється високий рівень інтелекту.

Аналізуючи праці українських і зарубіжних психологів, які розкривають властивості та якості творчої особистості, можна виділити загальні критерії творчих здібностей, а саме: готовність до імпровізації, виправдану експресивність, новизну, оригінальність, легкість асоціювання, незалежність думок і оцінок, особливу чутливість [4].

Учитель у такій школі не тільки володіє власним предметом, а водночас є дослідником, експертом, володіє здібностями бачити світ очима дітей, прагне до самопізнання. Він не просто чогось навчає, а вміє зробити навчання активним процесом, де створюються реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня. Учитель усвідомлює себе творцем у педагогічному процесі, приймає дітей як суб’єкт процесу пізнання, усвідомлює особистісну творчу індивідуальність. У школі такого типу учень не споживач, а творець, неповторна особистість. Таким чином, учень під керівництвом учителя так організовує власну науково-дослідницьку діяльність у процесі навчання, що в його діяльності “відсутня будь-яка ієрархія шкільних предметів” (Т. Суцєнко).

Тому проблему самопізнання, розвиток духовності на рівні вчинкової організації людського життя В. Роменець розглядає в кількох аспектах: “це – емоційно-почуттєві виміри вчинку, через призму яких слушно розглядати емоційне самопізнання особистості як спрямоване пізнання своїх власних емоцій і почуттів, переживаючи їх екзистенцію; це самопізнання

як духовне зростання, себто як наслідково спричинені феномени вчинення особистості; це пошук гармонії у самопізнанні як смислове наповнення вчинкового акту події” [6, с. 84].

У зв’язку із цим упродовж своєї педагогічної діяльності нами взято за основу такі правила роботи з учнями:

- гармонія;
- свідоме поведінка;
- уміння спрямувати активність особистості на її розвиток;
- ніколи не зупинятися на досягнутому;
- ділитися з дітьми досвідом;
- відповідати сучасності та змінам у системі реформування освіти;
- намагатися бути прикладом для дітей у всьому.

Пошук гармонії – це беззаперечна готовність до активної емоційної перебудови, до пошуку краси, любові. Ці чесноти людина здатна досягнути через вчинок, що вона й намагається робити, переживаючи пошук та втрату гармонійності. Ідеться про шлях особистісного зростання, відкриття в собі нового, переживання освітлених станів любові, і смиренності, і терпіння, про шлях самопізнання й стежину самотворення людини як індивідуальності [7, с. 69].

Досягнути успіху в педагогічній діяльності можна лише шляхом створення доброзичливої атмосфери, надання змоги кожному учню виявити власне “Я”. Допоможе в цьому використання сучасних педагогічних технологій, особистісно зорієнтоване навчання, найновітніші методики.

У сучасній педагогіці існує багато різноманітних форм та методів інноваційного навчання. Наприклад, сучасна методика викладання іноземних мов приділяє велику увагу креативній, творчій діяльності учнів на уроках. Інтенсифікація цього процесу відбувається завдяки впровадженню інтерактивних методик, до яких можна зарахувати метод проектів, який використовуємо у власному досвіді. Метод проектів виник уперше у 20-х рр. минулого сторіччя в США, його розробниками були американський філософ і педагог Дж. Дьюї і його учень В. Кілпатрік.

Прихильники методу проектів у Радянській Росії В. Шульгін, М. Крупеніна, Б. Ігнатьєв проголосили його єдиним засобом перетворення школи навчання на школу життя, за допомогою якого одержання знань здійснювалося на основі й у зв’язку з працею учнів [9].

На наш погляд, проектування – це сумісна творча діяльність учителя та учня, спрямована на досягнення власних результатів дослідження, визначення цілей і завдань проекту, створення плану, програми та організації проектної діяльності. Проект має ряд відмінностей від дослідження. Диференційовані ознаки:

- дослідження та проектування відрізняються щодо категорії часу. Дослідження здійснюється без обмеження часу. Проектування обов’язково обмежене в часі, націлене в майбутнє;

– основним продуктом дослідження є знання, а основним продуктом проектування – проект. Дослідження може бути організоване в системі знань, а проект – ні;

– для знань важливий критерій істинності, для проекту – критерій реалізованості. При проектуванні важливо не те, що існує насправді, а те, за яких умов цей проект може бути реалізований.

Основними етапами процесу проектування є: постановка питання, висунення гіпотези щодо пристрою об'єкта, перевірка гіпотези, моделювання об'єкта.

В основі проекту лежить проблема, і, щоб її вирішити, учні повинні володіти певними інтелектуальними, творчими та комунікативними вміннями. Це вміння працювати з інформацією, з текстом, аналізувати інформацію, узагальнювати, генерувати ідеї, прогнозувати.

Працюючи з групою над проектом, ставимо перед собою такі завдання:

1. Показати, що учень може використовувати власний дослідницький досвід.

2. Реалізувати інтерес до предмета дослідження, якомога більше дізнатися нового про нього.

3. Розкрити творчий потенціал кожного учня.

Переконані: якщо діяльність учнів змотивована, то процес проектування зумовлює активну діяльність. Тема має бути цікавою, сучасною, важливою для розвитку соціуму.

Без сумніву, проектна діяльність є важливим фактором у формуванні творчої особистості, надає змогу формувати креативне ставлення до себе та навколишнього світу.

Сама проблематика вивчення креативності має достатньо давню історію. Поняття креативності набуло розповсюдження в 50-х рр. ХХ ст. завдяки дослідженням Дж. Гілфорда, який звернув увагу на відмінність між дивергентним і конвергентним мисленням. Дж. Гілфорд запропонував концепцію креативності, довівши відмінність між інтелектом і творчістю. Цій проблемі присвячені праці зарубіжних (Ф. Баррон, К. Роджерс, Дж. Рензулі, Р. Стенберг, Д. Богоявленська, О. Матюшкін) та українських психологів (В. Клименко, О. Кульчицька, В. Моляко, В. Рибалка). У вітчизняній психології за радянських часів креативність розглядали як синонім поняття “творчість”. Звернувшись до праць І. Сеченова, І. Павлова, можна стверджувати, що креативність – це властивість мислення. Дж. Гілфорд визначає шість параметрів креативності: здатність бачити й визначати проблеми, генерувати велику кількість ідей, удосконалювати об'єкт, додаючи деталі, розв'язувати проблеми, відповідати на дію подразників нестандартно (оригінальність), продукувати різноманітні ідеї (пластичність), здатність до аналізу та синтезу [3].

У процесі дослідження ми дійшли висновку, що розвиток творчих здібностей є важливим не тільки в умовах навчального процесу, а й у сі-

мейному вихованні. Відомі різні погляди на цю проблему. Одні батьки вважають, що здібності – це щасливий дар природи, і якщо в дитини він є, то все саме розвинеться без втручань ззовні. Інші переконані, що можна все в дитині розвинути, аби були гарні вчителі й сумлінні учні. Очевидно, що в житті є переконливі приклади щодо реальності обох думок. Педагогові варто наголосити на тому, що здібності людини можуть виявитися в будь-якому віці, їх ніколи не пізно розвивати. Але важливо якомога раніше помітити в дітей нахил до певних здібностей і створити умови для їх періодичного розвитку [13, с. 202].

В. Роменець підкреслював, що саме в такій діяльності виявляється й розкривається індивідуальність людини. Творча індивідуальність – це інструмент, який розкриває та розвиває в людині загальнолюдський вимір, що, своєю чергою, слугує основою для розгортання унікальності [11].

Як зазначає український педагог сучасності Т. Сущенко, “для гармонійного засвоєння педагогічних знань необхідні досвід спільної з викладачем творчої діяльності й система мотивованих соціально-ціннісних ставлень до нового педагогічного знання” [16, с. 25].

Таким чином, творча активність – це властивість особистості, що виявляється в діяльності й спілкуванні як оригінальність, творчість, новизна. Творча активність – це здатність особистості ініціативно й самостійно знаходити “зони пошуку”, ставити завдання, виділяти принципи, що лежать в основі тих чи інших конструкцій, явищ, дій, переносити знання, навички та вміння з однієї сфери в іншу. Творча активність виявляється в найрізноманітніших видах діяльності, тому виділяють технічну, наукову, моральну, дидактичну, управлінську, художню тощо. Творча активність необхідна й у навчальній діяльності [2].

Висновки. Отже, виходячи з теоретичного аналізу, можемо зробити висновок, що формування творчого потенціалу вчителя має свій подальший розвиток, збагачується та вдосконалюється в процесі діяльності протягом усього життя.

Одне з найважливіших завдань сучасної освіти – сформувати висококваліфікованого творчого вчителя, який прагне до співпраці з учнями, іде крок за кроком уперед до суспільної мети, швидко адаптується до соціально-економічних змін. Особливо важливим є пізнання себе у світі. Кожен учитель має відкрити в собі риси креативної особистості через радість, щастя та задоволення від творчої діяльності.

Список використаної літератури

1. Бескова И. А. Творчество / И. А. Бескова, И. Т. Касавин // Новая философская энциклопедия : в 4 т. – Москва : Мысль, 2001. – С. 18–20.
2. Вишнева Н. Е. Формування творчої активності молодших школярів у процесі навчальної діяльності / Н. Е. Вишнева, А. Г. Терещенко // Сибирский психологический журнал. – 2005. – № 21. – С. 106–111.
3. Гилфорд Дж. П. Три стороны интеллекта / Дж. П. Гилфорд ; пер. с англ. Э. А. Голубевой // Психология мышления : сб. / ред. А. М. Матюшкин. – Москва : Прогресс, 1965. – С. 443–456.

4. Джанкулова А. І. Розвиток творчих здібностей учнів / А. І. Джанкулова, Ш. Жумагулов // Проблеми та перспективи розвитку освіти в ХХІ столітті: професійне становлення особистості (філософські та психолого-педагогічні аспекти). – Прага, 2013. – С. 25–29.
5. Дяченко М. Д. Наукова інтерпретація ідеї розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців: історичний аспект / М. Д. Дяченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – Вип. 45 (98). – С. 9–18.
6. Кириленко Т. С. Володимир Роменець про зміст переживань у процесі самопізнання особистості / Т. С. Кириленко // Психологія і суспільство. – 2016. – № 2 (64). – С. 84–89.
7. Кириленко Т. С. Пошук гармонії: емоційні переживання та стани особистості (вчинково-орієнтовний підхід) / Т. С. Кириленко. – Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2004. – 100 с.
8. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості / В. О. Моляко // Радянська школа. – 1991. – № 5. – С. 47–51.
9. Полат Е. С. Метод проектів: історія і теорія питання / Е. С. Полат // Школьные технологии. – 2006. – № 6. – С. 43–47.
10. Роменець В. А. Основи психології : підручник / В. А. Роменець ; за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – 6-те вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2006. – 632 с.
11. Роменець В. А. Світ пізнає себе через людську душу (бесіда з академіком Володимиром Роменцем) / В. А. Роменець // Психологія і суспільство. – 2011. – № 2. – С. 170–176.
12. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчо обдарованої особистості : наук.-метод. посіб. / В. В. Рибалка ; НАПН України ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих ; Інститут обдарованої дитини. – Київ : НАПН України : Ін-т обдарованої дитини, 2010. – 442 с.
13. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 3-тє вид., без змін. – Київ : А. М. Богданова, 2009. – 226 с.
14. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія / С. О. Сисоєва. – Київ : Поліграфкнига, 1996. – 286 с.
15. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія / С. О. Сисоєва. – Київ : ЕДЕЛЬВЕЙС, 2014. – 400 с.
16. Сущенко Т. І. Концепція розвитку післядипломної педагогічної освіти / Т. І. Сущенко // Післядипломна освіта в Україні : міжгалузевий науково-освітній журнал. – 2007. – № 1. – С. 23–27.
17. Чернилевский Д. В. Духовно-нравственные ценности образовательной системы России ХХІ в. / Д. В. Чернилевский. – Москва : МГТА, 2003. – 269 с.
18. Чудакова В. П. Психологічні засоби управління процесом самовдосконалення педагогічних працівників / В. П. Чудакова // Освітня система сільського регіону: проблеми й перспективи розвитку : зб. наук. праць / уклад. Н. І. Клокар, М. С. Солодуха. – Київ : Педагогіка, 2008. – С. 224–227.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2016.

Черновол О. Г. Творческий потенциал учителя как профессиональная ценность и его развитие

В статье раскрываются вопросы саморазвития педагогической компетенции через реализацию личностно-творческого потенциала в различных видах деятельности. Особое внимание уделяется инновационному обучению.

Ключевые слова: *творчество, педагогическое творчество, креативность, творческий потенциал, инновации, метод проектов.*

Chernovol O. The Creative Potential of the Teacher as a Professional Value and its Development

The article examines the issue of pedagogical competence through the discovery and realization of personal and creative potential in various activities. The particular attention is paid to such issues as innovative teaching.

Analyzing the scientific sources, we can affirm that the problem of development of the creative potential was considered as the professional training of a future teacher. We revealed the factors that contribute to the development of the creative potential of a teacher and a student, focusing on the creative potential as the professional value. The innovative educational systems are considered as the dynamic movement of the complex set of coordinated local conditions that must be changing. The importance of conditions, which ensure the productivity of the stage of practical application of educational innovation, based on a new idea, is understandable.

We determined the importance of the problem of the concept of creative potential as a complex integrated personal and pragmatic characteristics of a human, that includes intellectual, motivational and self-developmental components. It is them, which reflect the set of personal qualities and abilities of future specialist, his psychological state, knowledge and skills that are necessary to implement the development and self-development of the personality through the actualization of his creative forces and opportunities in education and extra-curricular work.

Analyzing the scientific sources, we found out that it is the creative, aesthetically enriched personality, who is able to solve both daily production tasks and large-scale tasks that will ensure not just survival, but the progress of the nation, able to take the worthy place in the community of nations, to create the full economic and cultural life for his every citizen.

The education of such person, of course, requires the implementation of the whole system of government measures, which would rely on the complex scientific development, where the psychology would take pride of place as a science that examines the theoretical and practical aspects of personality formation.

Key words: *creativity, pedagogical creativity, creative potential, innovations, method of projects.*